

ресурсів, формування навичок здорового способу життя та створення сприятливого соціального середовища, дозволяє знизити рівень тривоги та стресу, підвищити самооцінку та соціальну адаптацію підлітків.

Однак, проблема формування здорового способу життя підлітків в умовах воєнного стану залишається актуальною і вимагає подальших досліджень. Необхідно розробляти більш індивідуалізовані програми, враховуючи різноманітність потреб та особливостей підлітків, які опинилися в складних життєвих ситуаціях. Також важливо залучати до цього процесу ширше коло фахівців, зокрема психологів, соціальних працівників, медичних працівників та волонтерів.

Список використаних джерел:

1. Єрмакова Т.С. Особливості формування здорового способу життя школярів: історичний аспект. *Практична психологія та соц. робота*. 2018. № 8. С.60-62.

2.Єфімова В.М. Здоров'язбережувальні технології у контексті педагогічних досліджень. *Практична психологія та соц. робота*. 2020. № 1. С.57-60.

3.Кравець В.С. Особливості формування здорового способу життя школярів в системі освіти (90-рр. ХХ ст.). *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій»*. 2425 листопада 2017 року, Ч.ІІІ. Дніпро: СПД «Охотнік», Дніпро, 2017 р. № 4. С.10-12.

4. Москаленко Н.В. Формування здорового способу життя школярів: монографія. Дніпропетровськ: вид-во «Інновація», 2017. С. 48.

Тетяна Кобцева,
здобувачка другого рівня вищої освіти
спеціальність 231 Соціальна робота,
ОПП «Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Практична психологія»,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»(м. Полтава)

Науковий керівник: **Катерина Ігнатенко,**
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка» (м. Полтава)

ПІДГОТОВКА ДО САМОСТІЙНОГО ЖИТТЯ ДІТЕЙ – ВИХОВАНЦІВ ДИТЯЧОГО БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ (ДБСТ)

Постановка проблеми. Діти-вихованці дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ), попри переваги сімейного виховання, стикаються з серйозними викликами при переході до самостійного життя. Хоча ДБСТ забезпечують більш сприятливі умови розвитку порівняно з інтернатними закладами, випускники часто не мають достатнього досвіду самостійного прийняття рішень, ведення господарства, управління фінансами,

а також можуть відчувати психологічні труднощі, пов'язані з відсутністю стабільної підтримки та невпевненістю у власних силах.

Проблема полягає у необхідності розробки та програми підготовки до самостійного життя, яка б включала формування практичних навичок, соціальну адаптацію, психологічний супровід, професійну орієнтацію та правову освіту. Важливо враховувати індивідуальні потреби та особливості кожної дитини, забезпечуючи їй необхідні ресурси та підтримку для успішної інтеграції у доросле життя.

Виклад основного матеріалу. Проблема соціальної адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, залишається актуальною для українського суспільства. Одним із шляхів її вирішення є виховання в дитячих будинках сімейного типу (ДБСТ), що забезпечують більш сприятливі умови розвитку, ніж інтернатні заклади [1]. Проте, незважаючи на переваги сімейного виховання, випускники ДБСТ часто стикаються з труднощами. Це зумовлено низкою чинників, серед яких обмежений досвід самостійного прийняття рішень, ведення господарства, управління фінансами, а також психологічні труднощі, пов'язані з відсутністю стабільної підтримки та невпевненістю у власних силах [2].

Дослідження свідчать, що випускники ДБСТ демонструють нижчий рівень самостійності та впевненості у власних силах порівняно з однолітками, які виховувались у біологічних сім'ях. Це підвищує ризик соціальної ексклюзії, безробіття та потрапляння у складні життєві обставини. Згідно з даними ЮНІСЕФ за 2020 рік [3], діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, мають підвищений ризик соціальної ексклюзії, безробіття та потрапляння у складні життєві обставини.

Зазначені проблеми актуалізують необхідність розробки та впровадження комплексної програми підготовки до самостійного життя, яка б враховувала специфічні потреби та труднощі цієї категорії дітей. Або впроваджувати програми навчання, тренінги для молоді через неурядові організації, як це робить неурядова організація «СОС Дитячими містечками».

Така програма має виконувати наступні функції:

1) формування життєвих навичок, тобто оволодіння практичними навичками самообслуговування, ведення домашнього господарства, управління фінансами, ефективної комунікації, вирішення конфліктів [1]. Важливо навчити дітей планувати бюджет, готувати їжу, підтримувати порядок в оселі, спілкуватися з різними людьми, конструктивно вирішувати конфліктні ситуації.

2) соціальна адаптація. Розвиток соціальних компетенцій, формування позитивних міжособистісних відносин, адаптація до різних соціальних ролей, усвідомлення своїх прав та обов'язків [4]. Необхідно формувати вміння ефективно взаємодіяти з іншими людьми, будувати стосунки, адаптуватися до різних соціальних ролей, розуміти свої права та обов'язки як громадянина.

3) психологічна підтримка. Допомога у формуванні позитивної самооцінки, подоланні страхів та невпевненості, розвитку стресостійкості та емоційного інтелекту. Важливо створити умови для формування позитивного ставлення до себе, розвитку впевненості у власних силах, вміння справлятися зі стресом та емоціями [1].

4) професійна орієнтація, а саме інформування про різні професії, допомога у виборі професійного шляху, розвиток професійних навичок, підготовка до працевлаштування. Необхідно ознайомити дітей з різними професіями, допомогти їм визначитися з майбутньою професією, розвинути необхідні професійні навички та підготувати до пошуку роботи.

5) правова освіта. Ознайомлення з основними законами та правовими нормами, формування правової свідомості та відповідальності. Важливо навчити дітей орієнтуватися в правовому полі, знати свої права та обов'язки, діяти відповідно до закону [4].

Для ефективної підготовки доцільно використовувати різноманітні методи та форми роботи, зокрема тренінги, майстер-класи, індивідуальне консультування, менторство, співпрацю з громадськими організаціями. Досвід громадської організації «СОС Дитячі Містечка» [5] демонструє ефективність програм менторства, в рамках яких волонтери допомагають випускникам ДБСТ адаптуватися до самостійного життя. У статті Н. В. Ковальчука [6] аналізується досвід проведення тренінгів з фінансової грамотності для дітей-вихованців ДБСТ, які сприяють формуванню відповідального ставлення до грошей та розвитку навичок бюджетування.

Важливу роль у цьому процесі відіграють батьки-вихователі ДБСТ, які повинні створювати сприятливі умови для розвитку самостійності дітей, заохочувати їх до прийняття рішень, надавати їм можливість вирішувати побутові проблеми та брати на себе відповідальність. Не менш важливою є співпраця ДБСТ із соціальними службами та освітніми закладами, що дає змогу забезпечити комплексну підтримку дітей. Перспективи розвитку системи підтримки випускників ДБСТ полягають у вдосконаленні законодавчої бази, розширенні мережі соціальних послуг, залученні громадських організацій та розвитку інноваційних форм роботи. Необхідно забезпечити правове регулювання питань підтримки випускників ДБСТ, зокрема щодо надання їм житла, соціального супроводу та допомоги у працевлаштуванні (Закон України «Про соціальні послуги» [7]).

Важливо розвивати програми наставництва, які дозволять випускникам ДБСТ отримувати індивідуальну підтримку від досвідчених фахівців та адаптуватися до дорослого життя.

Висновки. Підготовка до самостійного життя дітей-вихованців ДБСТ є складним, багатоаспектним та надзвичайно важливим процесом, що потребує комплексного підходу та злагодженої співпраці різних інституцій. Вона не обмежується лише формуванням практичних навичок, а й охоплює широкий спектр завдань, серед

яких: соціальна адаптація, психологічна підтримка, професійна орієнтація та правова освіта.

Ефективність підготовки значною мірою залежить від застосування різноманітних методів та форм роботи, таких як тренінги, майстер-класи, індивідуальне консультування, менторство та співпраця з громадськими організаціями. Особлива роль у цьому процесі належить батькам-вихователям, які повинні створювати сприятливі умови для розвитку самостійності дітей, заохочувати їх до прийняття рішень та брати на себе відповідальність.

Вдосконалення системи підтримки випускників ДБСТ потребує подальших зусиль, спрямованих на вдосконалення законодавчої бази, розширення мережі соціальних послуг, залучення громадських організацій та розвитку інноваційних форм роботи. Важливо забезпечити правове регулювання питань підтримки випускників ДБСТ, зокрема щодо надання їм житла, соціального супроводу та допомоги у працевлаштуванні.

Перспективним напрямом є розвиток програм наставництва, які дозволять випускникам ДБСТ отримувати індивідуальну підтримку від досвідчених фахівців та успішно адаптуватися до дорослого життя.

Список використаної літератури:

1. Коляда Н., Коляда Т. Соціалізація дитини в умовах дитячого будинку сімейного типу. *Соціальна робота та соціальна освіта*, (1 (12)). 2024. С. 188-195.
2. Вінс В. А., Пузиченко А. Специфіка становлення особистості підлітків, які виховуються в умовах сімейної депривації. К., 2019.
3. Worlds of influence. *UNICEF*. URL: <https://www.unicef.org/reports/worlds-influence-what-shapes-child-well-being-rich-countries-2020> (дата звернення: 14.10.2024).
4. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу: Постанова Каб. Міністрів України від 26.04.2002 р. № 564 : станом на 14 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-п#Text> (дата звернення: 14.10.2024).
5. Веб-сайт СОС Дитячі Містечка в Україні. URL: <https://sos-ukraine.org/> (дата звернення: 14.10.2024).
6. Ковальчук Н. В. Формування фінансової грамотності дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах Будинку сімейного типу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, (1). 2022. С. 120-124.
7. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII : станом на 20 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 14.10.2024).